

UVODNIK GLAVNE UREDNICE

Navigare necesse est. Od prapovijesti do ranog srednjeg vijeka

Višegodišnji znanstveni sastanci i savjetovanja europskih i svjetskih arheologa i stručnjaka srodnih disciplina u Puli, Rovinju i Medulinu od 1995. do 2011. godine pod stalnim pokroviteljstvom Organizacije Ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu sa sjedištem u Parizu, utemeljene kao specijalizirane ustanove Ujedinjenih naroda, doprinijeli su svojim tematskim sastavnicama višestrukim napretku specifične arheološko-povijesne znanstvene misli i sustavnom pokušaju prezentacije dijela najstarije kulturno-povijesne baštine, ponajprije Hrvatske i Mediterana. Upravo u tom smislu 1994. godine kao ministrica i 1995. godine kao veleposlanica Republike Hrvatske u UNESCO-u, prilikom čestih razgovora s generalnim ravnateljem UNESCO-a g. Federikom Mayorom i ravnateljem za svjetsku baštinu g. Mounirom Bouschenakijem, iskristalizirala se ideja o utemeljenju u Istri (Medulin-Brijuni) međunarodnog istraživačkog centra za arheologiju, koji će biti u mogućnosti realizirati svake godine tematsko arheološko savjetovanje i koji će biti nakladnik novoutemeljenog međunarodnog arheološkog časopisa u Hrvatskoj – «Histria antiqua», «koji će pod znakom UNESCO-a još temeljitije primicati hrvatsku znanost općenito i posebno hrvatsku arheologiju na europskim i svjetskim sveučilišnim i znanstvenim institucijama» (iz «Uvodne riječi» urednika, «Histria antiqua», sv. 1/1995., str. 9). Upravo ono što je bilo razgovarano u Parizu ostvareno je na prijedlog rektora Sveučilišta u Zagrebu Marijana Šunjića zaključkom Upravnog vijeća na 1. sjednici 23. prosinca 1994. godine: utemeljenjem Međunarodnog istraživačkog centra za arheologiju u Medulinu. Uz pomoć imenovanog Međunarodnog savjeta (Helmut Buschhausen - Beč, Vesna Girardi Jurkić - Pariz, Emilio Marin - Split, Robert Matijašić - Pula, Ante Rendić Miočević - Zagreb, Isabel Rodà - Barcelona, Guido Rosada - Padova, Francis Tassaux - Bordeaux, Marin Zaninović - Zagreb) kroz znanstvena savjetovanja i uz objavu za tisak pripremljenih priopćenja u časopisu «Histria antiqua» s međunarodnim Uredništvom (Vesna Girardi Jurkić, Robert Matijašić, Isabel Rodà, Guido Rosada, Francis Tassaux, Marin Zaninović) održavaju se tematski arheološki znanstveni susreti, koji rezultiraju značajnim opusom objavljenih članaka na hrvatskom i stranim jezicima u godišnjaku. «*Dosada izašlih 20 svezaka časopisa u 16 g. pokazuju, kako sam već istakla, ekspanziju znanstvenih i stručnih istraživanja i otkrića, koja riječima isčitavaju dalju i bližu prošlost i ukazuju na život i tijekove civilizacijskih promjena na našem planetu...*» (Iz «Proslava» urednika, «Materijali», br. 23/2011., str.18).

Drago mi je, da uz ovaj svezak časopisa, mogu najaviti i dovršetak «Bibliografije časopisa «Histria antiqua», sv. 1/1995.- sv. 20/2011.» iz koje se može isčitati broj suradnika i značaj njihovih tema u objavljenim člancima.

* * *

Ovogodišnja tema časopisa «Histria antiqua»: «*Navigare necesse est. Od prapovijesti do ranog srednjeg vijeka*» okupila je najveći broj suradnika do sada iz Hrvatske (Cres, Mali Lošinj, Osijek, Poreč, Pula, Rijeka, Zadar, Zagreb, Split, Trogir, Vid) i inozemstva (Aix-en-Provence, Beč, Bordeaux, Bologna, Budimpešta, Calabria, Caranşebes, Dion-Auxerre, Graz, Lecce, Lion, Ljubljana, Padova, Priština, Skopje, St. Paul - Minnesota, Varna, Taragona), od kojih se objavljuje dio nakon urednički prihvaćenih recenzija. Svi ovi članci koncipirani su i vođeni osnovnom najavljenom idejom u pozivu za savjetovanje: «*Ljudski rod je od svojih prapočetaka kroz antiku i rani srednji vijek, plovio morima, rijekama i jezerima u svrhu putovanja i selidbe sa kontinenta na kontinent, bavljena ribolovom ili razmjennom dobara. Ljudi kamenog doba poznaju plovila primitivnog oblika. Pojavljuje se prapovijesno plovilo načinjeno od izdubljenog debla (monoksil), na Jadranu nazvano ladva. Žitelji na istočnoj obali Jadrana i otocima oko 3.000 g. pr. Kr. održavaju pomorske veze s mjestima na zapadnoj obali Jadrana, čak i s nekim krajevima Sredozemlja. Pronađeni su prvi dokazi o postojanju ribarstva na istočnom Jadranu po nalazima ribljih kosti i velikih količina školjki u spiljama pod Učkom i na otocima i obali. Na jednom fragmentu keramike iz Grapčeve spilje na otoku Hvaru, starom oko 2.700 g. pr. Kr., nalazi se prikaz broda, jedna od najstarijih slika broda u Europi...Grade se primitivna morska pristaništa, privezi za brodice na jezerima i rijekama (Rhona, Elba, Rajna, Sava, Drava, Dunav, Pad i dr. ... Histri i Liburni bili su odlični brodograditelji i pomorci. Rimljani su po njima prozvali jedan tip plovila - liburna, a koristila se i serilia. Prelaze preko Jadrana i razvijaju intenzivnu razmjenu dobara*

s mjestima na talijanskoj obali, naročito s Picenumom i Apulijom, Grčkom, sjevernom Afrikom... obalama Mediterana».

Članci u ovom svesku časopisa/godišnjaka govore o pomorskim komunikacijama Jadranom i Mediteranom, Atlantikom i Crnim morem, o antičkoj i srednjovjekovnoj navigaciji i plovidbi, mitološkim predodžbama i religiji, štovanju božanstva voda, pomorskim svetištima i simboličnim tajnama moreplovaca, konceptima plovidbe u prapovijesnim jadranskim kulturama, epigrafičkim svjedočanstvima o plovidbi i antičkim svjetionicima, rimskim pristaništima i lukama, lučkim instalacijama, rimskim vojnim pomorskim bazama, ulozi maritimnih vila u obalnoj plovidbi, prijevozu i trgovini morima, rijekama i jezerima, pomorskim sukobima, brodolomima, te podvodnim arheološkim nalazima (posebno u Istri i Dalmaciji).

Sveukupna priopćenja mogla su se podijeliti na ona koja su obrađivala uže hrvatsko jadransko područje (s brojnim bogatim podmorskim arheološkim nalazima) i ona koja su prezentirala rezultate istraživanja na širem europskom prostoru, posebno rijekama Garogna, Loironom, Rajnom, Padom, Savom i Dunavom, time, da je posebna pažnja usmjerena na najnovije podmorske nalaze (*Novitates*).

Hrvatski znanstvenici obradili su jadranske plovidbene rute, pomorske plovidbe i veze, pristaništa i lučke instalacije, pomorske rimske vojne baze i obrambene sustave na Jadranu od starog do ranog srednjeg vijeka. Razmatrana je i problematika plovidbe i trgovine širim kopnenim područjima i rijekama Hrvatske (Sava, Drava, Dunav, Kupa, Mura, Neretva), a pojedini članci ukazuju na otkrivene antičke tragove i nalaze u jadranskom podmorju.

Inozemni suradnici u radovima prezentiraju plovidbu kroz kameno doba, govore o prijevozu mramora rijekama i o plovidbi Dunavom, prekomorskoj trgovini u Brigecciju, trgovačkim vezama Dacije s Istrom, o prokoneškom uvezenom mramoru u Varnu i trgovini preko Jadrana između južne Italije i Makedonije. Među općim temama vezanim za izvore pomorske povijesti i mitologiju treba istaknuti članak o ulozi Oktavijanove mornarice u ratu s Ilirima i o putovanju frigijske božice Magne Mater iz Pergama brodom za Rim. Također su prisutna i razmatranja o malo poznatim pitanjima plovidbe i lukama duž obale Atlantika u antici, te trgovini mramorom morem i rijekama u Hispaniji. Izuzetno su također značajni prilozi o venecijskoj laguni kao rezultatu kontinuirane evolucije voda stajačica i plovidbenih kanala, koji ukazuje na potrebu važnosti rekonstrukcije lagunarnog krajolika kao i o antičkim i srednjovjekovnim svjetionicima Mediterana.

Značajno je, da se u pojedinim člancima pojavljuju zajednički suradnici iz hrvatskih i stranih istraživačkih institucija, što ujedno pokazuje novi trend međunarodne suradnje na projektima istraživanja u zemlji i inozemstvu. Ovo je posebno uočljivo na dijelu objavljenih priopćenja vezanih za podvodnu (podmorsku) arheologiju na Jadranu, što ukazuje na sve suvremeniji (i tehnički opremljeniji) pristupu arheološkim otkrićima uz istovremene minuciozne arheološke rezultate i sustavniji pristup sintezi znanstvenog područja rada.

Uobičajno kao glavna urednica ovog sveska želim zahvaliti svim suradnicima koji su na vrijeme predali svoje članke za tisak, svim recenzentima članaka, a posebno bliskim suradnicima, koji osobnim entuzijazmom *pro bono* pripremaju opsežno djelo za tisak.

Trebala bih zahvaliti i na višegodišnjoj novčanoj potpori za tisak ovog godišnjaka Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, koje je ove godine negativnim mišljenjem Povjerenstva za nakladništvo, nadam se samo privremeno, izostalo. Vjerujem, da će uvažavanjem opće znanstvenog i međunarodnog značaja časopisa «Histria antiqua», te priznanjem međunarodnog kontinuiteta arheološkog nakladništva (razmjena s 397 adresa u zemlji i inozemstvu), biti promijenjeno mišljenje uz produljenje financiranja tiskanja ovog časopisa, jer će bez sudjelovanja financijskih sredstava iz znanstvenog programa izdavanje časopisa biti izuzetno teško na vrijeme tiskati časopis, dok će se prijelom izvršiti iz pomoć Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

U Puli, kolovoz 2012.godine

Glavna urednica:

 Prof.dr.sc. Vesna Girardi Jurkić,
 Znanstvena i muzejska savjetnica